

Lietuvos Respublikos Seimui

IŠVADA DĖL EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJAUS TVIRTINIMO

2020 m. kovo 26 d. Nr. BPE-2

Vilnius

Atsižvelgiant į susiklosčiusias išskirtinio neapibrėžtumo sąlygas, Lietuvos Respublikos finansų ministerijos parengtas ekonominės raidos scenarijus yra nulemtas pasirinktų ir įvardytų prielaidų ir yra pagrįstas esamais statistiniais duomenimis. Fiskalinė institucija tvirtina 2020–2023 m. ekonominės raidos scenarijų, viešai paskelbtą 2020 m. kovo 20 d. Lietuvos Respublikos finansų ministerijos interneto svetainėje. Ekonominės raidos scenarijus yra tinkamas Lietuvos stabilumo 2020 m. programai rengti, tačiau yra rizika, kad, pasikeitus vidaus ir išorės sąlygoms, lemiančioms reikšmingą ekonominės situacijos pablogėjimą, scenarijus gali neišsipildyti.

2019 m. Lietuvos ekonomikos augimas buvo subalansuotas ir spartesnis, nei tikėtasi. Bendrasis vidaus produktas (BVP) padidėjo 3,9 proc., jam teigiamą įtaką darė augančios galutinio vartojimo išlaidos, investicijos ir grynasis eksportas. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis augo 8,8 proc. ir išliko vienas pagrindinių veiksnių, palaikančių privataus vartojimo išlaidų augimą. Prie vartojimo išlaidų didėjimo prisidėjo optimistiniai vartotojų lūkesčiai ir stabili infliacija, kuri buvo žemesnė nei vidutinio bruto darbo užmokesčio augimas. Pirmą kartą nuo 1990 m. neto migracija buvo teigiama. Užimtųjų skaičius augo 0,3 proc. Spartus Europos Sąjungos paramos lėšų panaudojimas leido toliau augti investicijoms 7,4 proc., kurių struktūroje didžiausią dalį sudarė negyvenamosios paskirties pastatai ir statiniai. Realiojo eksporto ir importo augimas siekė atitinkamai 9,3 ir 6,7 proc. Išnykus 2018 m. sausros poveikiui, beveik trečdaliu padidėjęs javų derlius reikšmingai prisidėjo prie lietuviškos kilmės prekių eksporto, kuris be mineralinių produktų 2019 m. padidėjo 6,1 proc. Taip pat sparčiai augo prekių reeksportas (be mineralinių produktų) ir paslaugų eksportas. Tuo tarpu prie spartaus importo augimo prisidėjo stipri vidaus paklausa. Nominalusis BVP augo 6,8 proc. Didžiausia bendro kainų lygio pasikeitimo įtaka nominaliosios pridėtinės vertės augimui buvo stebima viešojo valdymo ir gynybos; švietimo; žmonių sveikatos priežiūros ir socialinio darbo veiklose.

Lietuvos ekonomikos augimas 2019 m. buvo veržlus, tačiau IV ketv. buvo stebimi realiojo eksporto, pramonės produkcijos ir prekybos apyvartos metinio augimo sulėtėjimo ženklai. Mažą ir atvirą Lietuvos ekonomiką veikia ne tik padėtis šalies viduje, bet ypač svarbi ir išorės makroekonominė aplinka.

2020 m. išlieka neapibrėžtumas geopolitinėje situacijoje, prie jo prisideda ir naujos išorės rizikos. Išlieka neapibrėžtumas dėl vadinamojo kietojo „Brexit“, nes prekybos susitarimas tarp Jungtinės Karalystės ir Europos Sąjungos dar nepasiektas. Prie išorės

rizikos veiksnių prisideda Mobilumo paketas, kurio įgyvendinimas turėtų neigiamos įtakos Lietuvos eksportui.

2020 m. I ketv. stebimas COVID-19 viruso plitimas tampa pagrindiniu veiksniu, kuris prastina ir pasaulio, ir Europos Sąjungos ekonomikų augimo prognozes. 2019 m. pabaigoje Kinijoje kilęs ir jos vidaus vartojimą bei išorės paklausą pradėjęs veikti COVID-19 virusas nuo 2020 m. I ketv. pradėjo plisti po pasaulį. JAV ir didžiųjų euro zonos valstybių (Vokietijos, Prancūzijos, Italijos, Ispanijos), sukuriančių apie 75 proc. euro zonos BVP, padėtis įtempta: pramonės sektorius neigiamai veikiamas dėl vėluojančių užsakymų ir tiekimo grandinės sutrikimų, mažėja vidaus ir išorės paklausa bei turizmo srutai. Paminėtina, kad iki viruso išplitimo Vokietijos, vienos pagrindinių Lietuvos eksporto partnerių, pramonės sektorius buvo veikiamas tarptautinės aplinkos neapibrėžtumo – JAV ir Kinijos prekybos karo bei neaiškios „Brexit“ baigties. Europos Sąjungos COVID-19 viruso plitimo židiniu laikomos Italijos valstybės skola riboja kovojant su virusu taikytinas korekcines priemones. Situaciją Europos Sąjungoje turėtų palengvinti priimta Stabilumo ir augimo pakto lankstumo išlyga.

Pasaulio centriniai bankai imasi priemonių siekiant skatinti ekonomikų augimą. Atsižvelgęs į COVID-19 plitimą, 2020 m. kovo 12 d. ECB nepakeitė 0,0 proc. bazinės palūkanų normos, tačiau paskelbė apie 750 mlrd. eurų vertės vertybinių popierių supirkimo programą ir kitas papildomas likvidumo įliejimo priemones. JAV centrinis bankas sumažino palūkanų normos intervalą ir nustatė jį tarp 0,0 ir 0,25 proc. Palūkanų normas mažino ir Jungtinės Karalystės, Kanados, Australijos, Norvegijos, kiti centriniai bankai.

2020 m. pradžioje „Brent“ naftos kaina krito. 2019 m. II pusm. intensyvėjant JAV ir Kinijos prekybos konfliktui, vidutinė naftos kaina 2019 m. pabaigoje siekė apie 60,0 JAV dolerių už barelį. Dėl neramumų, vykusių nuo 2019 m. pabaigos Irake, Saudo Arabijoje ir Irane, padidėjo naftos kainos nestabilumas. 2020 m. kovo mėn. jos kaina krito žemiau 30,0 JAV dolerių už barelį. Tai lėmė dvi pagrindinės priežastys: COVID-19 viruso plitimas pasaulyje ir nepavykęs OPEC organizacijos bei Rusijos susitarimas dėl naftos gavybos mažinimo. Vyraujant neapibrėžtumui pasaulyje, įskaitant naftos kainos svyravimus, stebimas investuotojų nuotaikų pasikeitimas – akcijų kainos pasiekė žemiausią lygį nuo 2008 m.

Vidaus rizikos veiksniai daugiausiai susiję su vidaus paklausa ir demografiniais iššūkiais. 2020 m. traukiantis ekonomikai teigiami vartotojų lūkesčiai galimai prastės, o tai, tikėtina, skatins gyventojus atidėti vartojimą ateičiai. Taip pat namų ūkių vartojimas priklauso nuo galimybių išlikti darbo rinkoje karantino laikotarpiu, ypač jam užsitęsus. Be COVID-19 viruso keliamų grėsmių vidaus paklausai, esant dabartinei demografiniai padėčiai, užimtųjų skaičius vidutiniu laikotarpiu, tikėtina, mažės, nes darbo jėgą paliekančių asmenų skaičius bus didesnis už ją papildančių.

Esant minėtoms vidaus ir išorės rizikoms, numatoma, kad Lietuvos realusis BVP 2020 m. susitrauks 1,3 proc. Tai gali lemti sumažėjus vidaus vartojimo ir investicijų augimas bei smukęs eksportas. Laikina susitraukusi Lietuvos ekonomika vidutiniu laikotarpiu, tikėtina, kasmet augs apie 2 proc. Lėtėjant bendram kainų lygio augimui (BVP defliatoriui), BVP to meto kainomis augimo sulėtėjimą labiausiai lems realiojo BVP dinamika. Vidutinio bruto darbo užmokesčio 5,6 proc. augimui teigiamą įtaką gali daryti minimalios mėnesinės algos padidinimas ir Vyriausybės priimti sprendimai dėl darbo užmokesčio didinimo viešajame sektoriuje, tačiau COVID-19 viruso poveikis, prognozuojamas 8,1 proc. nedarbo lygis, tikėtina, darys spaudimą darbo užmokesčiui augti lėčiau. Taip pat numatomas ir 2,0 proc. užimtųjų skaičiaus mažėjimas. Prie įtemptos

situacijos darbo rinkoje gali prisidėti neigiamos demografinės perspektyvos ir išliekantis darbuotojų kvalifikacijos neatitiktis darbo rinkos poreikiams. Atitinkamai tai gali paveikti namų ūkių vartojimą.

Dėl laukiamo prekybos partnerių ekonomikų susitraukimo, plintančio COVID-19 viruso neigiamo poveikio užsienio ir vidaus paklausai, taikomų priemonių, norint suvaldyti viruso plitimą, ir palyginamosios bazės efekto, tikėtina, kad 2020 m. šalies realusis prekių ir paslaugų eksportas patirs 2,4 proc. kritimą, o importo augimas išliks silpnai teigiamas. Sumažėjusi naftos kaina dėl sąsajų su transporto prekių kainomis gali iš dalies lemti suderinto vartotojų kainų indekso augimo sulėtėjimą 2020 m. iki 1,8 proc. Paslaugų kainų augimas išliks pagrindiniu veiksniu, infliacijos raidą veikiančiu vidutiniu laikotarpiu. Praėjusiais metais sukurta didesnė pridėtinė vertė pramonės, statybos, prekybos ir transporto veiklose lėmė darbo našumo (bendrojo vidaus produkto, sukurto vieno užimtą šalyje didėjimą 3,6 proc. Vidutiniu laikotarpiu dėl, tikėtina, sukurtos mažesnės pridėtinės vertės darbo našumo augimas sulėtės. 2020 m. jis gali siekti tik 0,7 proc.

Esant išskirtinėms aplinkybėms ir siekiant reaguoti į kylančius iššūkius, 2020 m. kovo 16 d. LR Vyriausybės patvirtintas ¹ ekonomikos skatinimo planas, kuriuo siekiama sušvelninti tikėtinus ekonomikos nuosmukio padarinius Lietuvoje. Jei visos numatytos priemonės būtų įgyvendintos, bendra jų vertė ekonomikos skatinimui, gyventojų užimtumui, sveikatos ir saugumo užtikrinimui galėtų siekti apie 2,5 mlrd. eurų. Taip pat Vyriausybei numatyta galimybė skolintis papildomai 5 mlrd. eurų, arba apie 10 proc. BVP.

Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, vykdydama Lietuvos Respublikos fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstituciniame įstatyme nustatytas biudžeto politikos kontrolės institucijos funkcijas, toliau vadinama fiskaline institucija, atliko Lietuvos Respublikos finansų ministerijos parengto ir viešai 2020 m. kovo 20 d. paskelbto 2020–2023 m. ekonominės raidos scenarijaus vertinimą ir parengė išvadą. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymo 9 straipsnio 6 dalies 3 punktu, fiskalinė institucija išvadą teikia Lietuvos Respublikos Seimui. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymo 9 straipsnio 6 dalies 4 punktu, fiskalinė institucija kartu teikia išvadą dėl neįprastos padėties atitikties išskirtinių aplinkybių sąvokai.

Valstybės kontrolierius

Arūnas Dulkys

¹ Vyriausybės 2020-03-16 pasitarimo protokolu Nr. 14 pritarta Ekonomikos skatinimo ir COVID-19 viruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių planui.